

BARBAROSUN OTANTİK RESMİ

Tabzin Öz

Topkapı Sarayı Müzesi Direktörü

Türklerin resim yapmakta ne kadar eski olduklarını Orta Asyada yapılan, kazı ve araştırmalarla ele geçen Fresko denilen, duvar nakışları, resimli kumaşlar, minyatürler ispat etmektedir.

Zaten bugün (Moğol minyatürü) adile tanılan ve bazılarının yanlarında uyurca, moğolca yazılar bulunan minyatürler şüphesiz en eski eserlerimizdir.

Bu tarzı san'atin Bağdat ve İran san'atleri üzerinde yaptığı tesir Hulagft'nun Bağdadı istilası ile son dereceyi bulmuştur.

Asırlarca bu tarzın devam ettiği de mevcut olan eserlerden anlaşılmaktadır.

Bu kısım minyatürler arasında öyle mühim parçalar vardır ki mahiyetini tayin için uzmanlar daha uzun zamanlar uğraşmağa mecbur olacaklardır.

Fakat bu noktada hassas ve titiz olmak gerektir.

Çünkü, mevzuumuz olan Osmanlı devirleri minyatürlerinin en eskilerinden Sinan ki; Ali menakibi hünerveranda Fatih zamanında yaşadığını [1] Venedik üstatlarından (Masturi Pavli) nin şakirdi olduğunu yazmaktadır.

Halbuki Viyana kütüphanesi Direktörü Karabacak 1918 senesinde Viyanada çıkardığı (Abendliinliche Künsder zu Konstantinopol im XV. XVI.) isimli kitabında bu Sinanm doğrudan doğruya Centile Bellini olduğunu iddia eder.

Bu iddianın ne kadar asılsız olduğuna, nakkaş Sinanm bugün Bursa Müzesinde bulunan mezartaşı, en canlı bir anıt ve cevaptır (Resim: 1).

Güzel, ince bir tezyinat arasında (Nakkaşı Sultan Mehmed, Sinan Bey...) kitabesini taşıyan, bu taş aynı zamanda nefis ve nadir bir izerdir.

İşte taşile, nakşile, ortada duran Fatih devrinin bir Türk san'atçı için İtalyan olduğu savaşını gördükten sonra buna nazaran daha eski, ve çözülmesi daha güç olan pek değerli (Moğol minyatürler) i denilen eserlerimizin mutlaka kendi membalanmızı ,tarayarak kendi elimizle ortaya konulması gerekli olduğu bir kat daha meydana çıkar.

Sinandan sonra gelen hayli önemli minyatürcüler daha vardır ki; bunlardan ve eserlerinden bahis, ayrı ve birer büyük mevzu olur. Bizim burada eserlerinden bahsedeceğimiz minyatürcü (Nakkaş Haydar) demekle ,tanınmış Reis Haydardır.

Kanuni Süleyman ile Selim il nin zamanlarında yaşamıştır. Afi menakipte Selim il nin şehzadeliği esnasında meclisine girenlerden olup ve yine Selim zamanında Tersane Reisi olduğunu ve (Şebib yazmakta hususan Sultan Selim

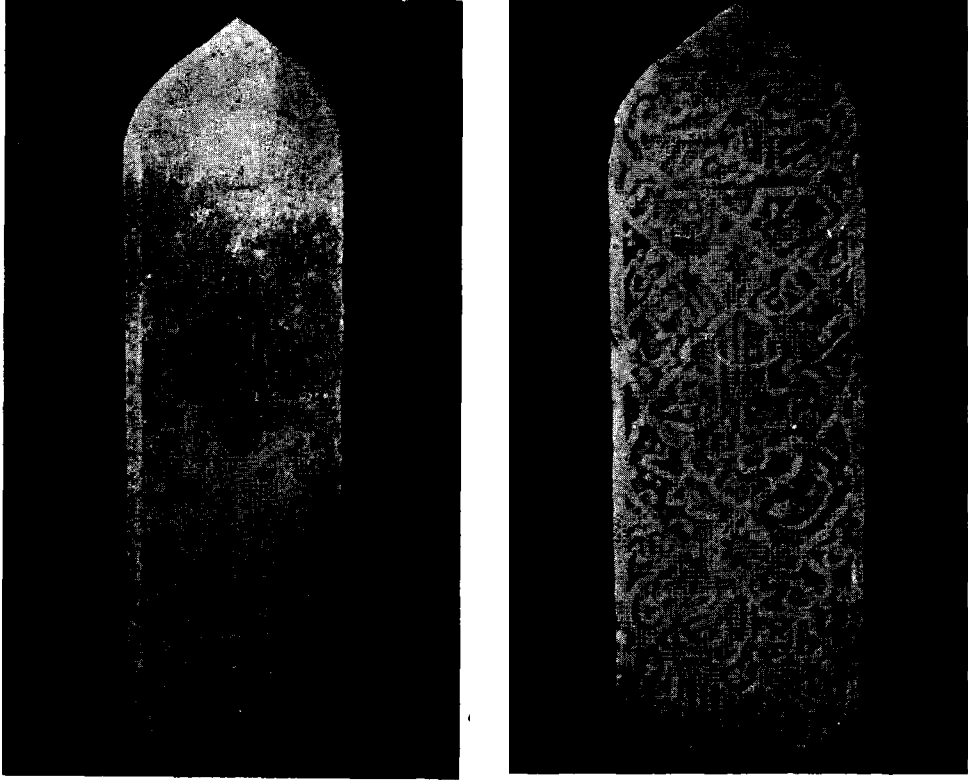
[1] Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde bulunan Fatih'e ait resimlerden birinin Sinan'ın elinden çıktığı :1:annındayız.

merhumun nazirini tasvirle) maruf bulunduğunu yazıyor. Şebib yazmak resim yapmak manasına kullanılmaktadır.

Haydân mahlasının Nikari olduğunu da Aşık Çelebi, Hasan Çelebi tezkerelerinde yazıyorlar.

İşte devrinin hem bir şairi hem de tanınmış bir ressamı olan Haydarın iki minyatürünün Londrada Britiş Müzeumda bulunduğunu F. R. Martin The Miniature painting an paniters of Persia, India, an Turkey Londra 1912 adlı eserinden öğreniyoruz.

Yine Haydarın Kanuni devrine ait Fransız, İspanyol sefirlerini gösterir iki eserinin de Parisin ulusal kütüphanesinde bulunduğunu **Mimar** Şahabeddinden

Ren. 1 - Nakkaş Sioaoro mezar taşı

öğrenmişim. Fakat şimdiye kadar bu ün!ü Türk resimcisinin eserleri memleketinizde ele geçmemişti.

Uzun zamandanberi bu yolda araştırma ve incelemeler sonucunda bu sanatın Türklere ne derece yükseldiğini gösterir mühim belgelerle karşılaştık.

Bu defa da Topkapı Sarayı Müzesi hazine kitapları arasında 3611 numaralı ciltte bulunan murakkalar arasında bu yüksek sanatın birkaç eserini bulmak kıvancına eriştik :

کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

İ - 0,46X0,29 boyunda kalın bir kağıt üzerine yapılmış olan bu eserdeki resim kağıdın 0,20X0,27 boyundaki bir kısmını kaplamaktadır.

Haydar bu eserinde ünlü Türk denizcisi Barbarosu gösteriyor (Resim: 2).

Resimde başında büyük bir beyaz sarık ve arkasında kaplan çizgili kırmızı kumaş kaplı bir kürk bulunmaktadır. Bir elinde karanfil ve diğer elinde asa bulunuyor.

Sakalının ve hatta kaşlarının beyaz olmasına nazaran bu resim Hızırın ihtiyarlık zamanını göstermektedir.

herin bir köşesinde güzel bir yazı ile:

«Reisler çok veli Nakkaş Haydar
Olardan hem şecidir hem dilaver
Gezenler görmediler mülkü Rus'u
Nigari şöyle yazdı Barabarus'u»

Demektedir.

Haydar burada kendisinin Reis olduğunu, hem ismini hem de mahlasını söylemekle beraber resminde Barbarosun olduğunu tasrih etmektedir.

Kendisinin Tersanede bulunması hasebile Barbaros Hayreddini (1) en yakın tanıyanlardan biridir. Padişaha vermek üzere hazırladığı bu eser hiç şüphesizdir ki: koca deniz kahramanının şimdiye kadar görülen resimlerinin en değerlisi ve en gerçeğidir.

Bu eser Haydarın o devrin çok kuvvetli bir portraitiste'i olduğuna inanç veriyor.

Bundan sonra deniz tarihimize ait yapılacak neşriyatta ancak Barbarosu bu resimle gösterebiliriz. Çünkü şimdiye kadar Barbarosun bir Türk elinden çıkmış ve zamanında yapılmış bir resmi bulunamamış.

İl - Bu eser 0,40X0,26 boyunda iki parçadan mürekkeptir. Ali mena. kipte Haydarın Selim il nin resmini yapğını yazıyordu. İşte bu eserde öyle bir meclisi [2] göstermektedir (Resim: 3).

Bir tarafta Selim il bir elinde oku atmış bir vaziyette yay, öteki elini yukarı kaldırmış ve parmağında zehgir bulunmaktadır.

(J Barborusun asıl ismi Hızır'dır. Bunun Müradi (Gazavatı Hayreddin Paşa) isimli eserinde tesbit etmektedir. Fakat Hayreddin ismini de zannolunduğu gibi Kanuni Silleyman zamanında İstanbul'a geldikten sonra almamıştır ki: Cezayirde bir cami kitabesi ile sabittir. Maamafih Topkapı Sarayı kütüphanesinde bulunan Cezayir ahalisinden 1519 senesinde Selim I e gelen uzun bir mektupta bu noktayı aydınlatmaktadır.

Bu mektup Uruç Reisin kardeşi ile Cezayire nasıl geldiklerini, yardımlarını, Urucun Tilsmanda şahıdetini pek açık anlatıyor. Ona halef olan Hayreddinin de İstanbul'a gitmesine mini olduklarını da söyledikten sonra (biz Emirimiz Hayreddin Cenabı alamızın hizmetkarlarıyız). diye bitirmektedir.

Bu belgenin aynen neşrine mevzuumuz müsait değil. Yalnız ıanıtırmakla ıktifa ediyoruz. Tamamen neşrini, bu alanda, çalışan değerli arkadaşımız deniz tarihçisi Bay fiy'iiie bırakıyoruz.

rJ Grup halinde bu şekildeki resimlere meclis denilmektedir.

- • .!• • • .,

Başında müteaddit sorgular sarkmakta olan büyük bir kavuk vardır. Sa- kalı sarı ve gözleri mavidir. En ziyade şayanı tetkik olan, sırrındaki elbise, ve kaftandır.

16 ncı asrın, en güzel bir Türk kumaşının tek mil, renk ve tezyinatını, ta- şıyan bu kısım, cidden güzel bir etüt sahası olacak bir şaheserdir.

Yanında bulunan Silahdarağa bir elinde oklar, diğ er elinde bir karanf:ili tutmaktadır. Bunun da elbisesi Taç tezyinatını havi bulunması itibarile de- ğerlidir.

Karşı ,tarafında hedefi tutan Doğancıbaşımın başlığı ve elbise yakası kap- lan postundandır. Kılıç kabzası bilhassa aslan kafası şeklindedir ki: silah ta- rihimiz için çok mühimdir. Bu pa- ç a _ n n yukarı tarafında Nigarinin: :

Nice medhettmeyin tirli kemanını ş eha
O keman tiri bana Yusuf ve gayriye Sinan

beyti yazılıdır.

İşte Haydân adını ve ebyatını taşıyan bu iki değerli belge bize hu yüksek artistin, yüce kudretini yakından tanıttı. Bunların elimize geçmesi bununla da kalmaz, Büyük Denizci Barbarosun Türk elile yapılmış gerçek simasını gördük. Ve tanıdık. Yine o devirde, kumaşta, tezhipte, tezyinde hatta silahta Türk san' - atlerini gördük. Bundan başka bu eserleri iyice gözden geçiren, ve bu alanda çalışan meslektaşlarımız Haydarın imzasız eserlerini bile mukayese ederek gizli kaldıkları köşelerden bulup çıkarabilecekler ulusal varlığımızın değerli tankıları- m bize sunacaklardır.